

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 18 maja 2016 r.

Adam Bodnar

VII.7034.1.2016.AMB

Pan
Jarosław Gowin
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Nauki i Szkolnictwa
Wyższego
ul. Wspólna 1/3
00-529 Warszawa

Bardzo uprzejmie dziękuję Panu Premierowi za przesłanie pismem z dnia 11 lutego 2016 r. (znak: DSW.ZNU.174.2.2016.SP.1) wyjaśnień w sprawie przyczyn, dla których w ocenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego ograniczenie wiekowe w dostępie do funkcji członka Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów nie ma charakteru dyskryminującego. Niemniej jednak, z uwagi na dalsze wątpliwości, jakich dostarcza lektura przesłanej odpowiedzi, pragnę zwrócić uwagę na następujące kwestie.

Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów, będąca - zgodnie z art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. z 2014 r., poz. 1852 ze zm.) - centralnym organem administracji rządowej, ma szczególną pozycję wśród podmiotów działających w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego. Jej podstawowym zadaniem jest zapewnienie harmonijnego rozwoju kariery naukowej, zgodnie z najwyższymi standardami jakości badań wymaganych do uzyskania stopni naukowych i tytułu naukowego. Centralna Komisja ma wpływ nie tylko na kształt relewantnych regulacji prawnych, lecz przede wszystkim jej działalność ma znaczenie z perspektywy kształtowania wysoko wykwalifikowanej kadry naukowej i podnoszenia standardów nauki w Polsce. **Powyższe zadania realizowane mogą być jedynie przez osoby będące niekwestionowanymi autorytetami w swoich dziedzinach, posiadające odpowiednią wiedzę i doświadczenie. Całkowite wykluczenie z grona członków Centralnej Komisji wybitnych specjalistów, których wiedza i doświadczenie mają kluczowe znaczenie dla odpowiedniej realizacji celów Centralnej Komisji, motywowane koniecznością dokonania zmiany pokoleniowej w obszarze polskiej nauki, wydaje się jednak mieć charakter dyskryminujący.**

Wśród wskazanych przez Pana Premiera ograniczeń ze względu na wiek w działalności zawodowej osób posiadających stopnie i tytuły naukowe podobne wątpliwości budzą kwestie **członkostwa w Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także w Polskiej Komisji Akredytacyjnej oraz ograniczenie prawa wyborczego przy wyborach do organów uczelni**, o którym mowa w art. 71 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. z 2012 r., poz. 572 ze zm., dalej jako: ustawa). Zadania Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, określone w art. 45 ust. 3 ustawy wyraźnie wskazują, że jest to organ o charakterze opiniodawczym, współdziałający z ministrem właściwym do spraw nauki oraz z innymi organami władzy i administracji publicznej w ustalaniu polityki państwa w zakresie szkolnictwa wyższego, polityki naukowej i innowacyjnej państwa. W skład Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego wchodzi osoby wybrane przez podmioty określone w art. 46 ust. 1 ustawy. Podmioty te nie powinny być ograniczone w możliwości wskazania osoby, która ukończyła 70. rok życia, chociaż jest kandydatem, którego wiedza i doświadczenie gwarantują wysoki poziom realizacji zadań przypisanych Radzie. Identyczne argumenty przemawiają na rzecz zniesienia ograniczenia wiekowego w przypadku członkostwa w Polskiej Komisji Akredytacyjnej, której członkowie wybierani są spośród osób wskazanych przez podmioty określone w art. 48 ust. 3 ustawy, a także w przypadku organów uczelni wybieranych na podstawie zasad określonych w art. 71 ustawy. **Prawo podmiotu do wskazania i wybrania jako swojego przedstawiciela osoby, cechującej się najwyższym autorytetem, wiedzą i doświadczeniem, nie powinno być ograniczone jedynym czynnikiem, jakim jest obiektywny fakt ukończenia przez kandydata do pełnienia funkcji 70. roku życia.**

Ustawodawca, jak słusznie wskazuje Pan Premier w swojej odpowiedzi, dopuszcza oczywiście odmienne traktowanie podmiotów, które nie posiadają relewantnej cechy wspólnej. Jednakże w sprawie będącej przedmiotem pisma cechami relewantnymi, które winny mieć znaczenie podczas wyboru członków wskazanych wyżej organów, a zwłaszcza Centralnej Komisji będącej centralnym organem administracji rządowej, powinny być wyłącznie wiedza i doświadczenie kandydata. W związku z tym zastosowane w kwestionowanych przepisach kryterium wieku, które w ocenie Ministerstwa umożliwia dokonanie koniecznej, kompleksowej zmiany pokoleniowej w kontekście niekorzystnej struktury demograficznej, wydaje się mieć charakter automatyczny, nieuwzględniający specyfiki działalności wskazanych organów działających w sferze szkolnictwa wyższego.

Należy zauważyć, że wątpliwości związane z celowością wprowadzenia wspomnianego ograniczenia wiekowego wyrażane są zarówno w literaturze (zob. H. Izdebski, J. Zieliński, *Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz, Lex*), jak i przez Państwową Akademię Nauk oraz samą Centralną Komisję. Wyjaśnień w tym zakresie nie dostarcza także uzasadnienie projektu ustawy – konieczność dokonania zmiany pokoleniowej uzasadniać ma bowiem celowość nowelizacji przepisów dotyczących

wygaśnięcia stosunku pracy nauczyciela akademickiego po osiągnięciu wieku emerytalnego, nie zaś ograniczenie biernego prawa wyborczego członków Centralnej Komisji (zgodnie z uzasadnieniem, celem zmian dotyczących Centralnej Komisji było zwiększenie przejrzystości jej funkcjonowania)¹ i innych wskazanych wyżej organów państwowych.

Podobnego do znajdującego się w polskiej ustawie ograniczenia wiekowego brak jest m.in. w prawodawstwie niemieckim. Regulamin organizacyjny Konferencji Rektorów Niemieckich regulujący status Konferencji oraz Zarządu odpowiedzialnego za wykonanie zadań², wśród których wskazać można wspieranie współpracy między uczelniami i rozwój nauki oraz formułowanie postulatów w zakresie zmian prawnych dotyczących szkolnictwa wyższego, nie wprowadza żadnych ograniczeń wiekowych w dostępie do sprawowania funkcji członka Zarządu bądź jego Prezydenta. Problematyka nadawania stopni naukowych regulowana jest zaś odmiennie przez poszczególne landy, przy czym dla przykładu wskazać można regulacje obowiązujące w Badenii-Wirtembergii, zgodnie z którymi podmiotem nadającym tytuł naukowy jest co do zasady Rektor uniwersytetu, zaś ewentualne odwołania rozpatruje Komisja Odwoławcza³. Podkreślenia wymaga, że żaden z przepisów nie wprowadza ograniczenia wiekowego w dostępie do funkcji członka Komisji bądź Rektora. Wydaje się więc, że analiza prawno-porównawcza prowadzi do ważnych dla polskiego ustawodawcy konkluzji o nietrafności przyjętych w naszym kraju rozwiązań prawnych.

Pragnę również przypomnieć, że problemem ograniczenia prawa do prowadzenia działalności zawodowej ze względu na wiek w sytuacji nauczycieli akademickich, którzy osiągnęli określony wiek, zajmował się również Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) w sprawach połączonych C-250/09 i C-268/09 *Wasil Iwanow Georgiew*. W sprawie tej TSUE dokonał wykładni przepisów dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz. Urz. L 303z 2.12.2000, s. 16) i wskazał wyraźnie, że nie zakazuje ona co prawda wprowadzenia w prawie krajowym ograniczenia polegającego na obowiązkowym przejściu na emeryturę profesorów w określonym wieku, ale dodał wyraźny warunek, że przepisy krajowe muszą realizować zgodny z prawem cel, w szczególności w zakresie polityki zatrudnienia i rynku pracy, taki jak wdrożenie wysokiej jakości nauczania oraz optymalny międzypokoleniowy rozdział stanowisk profesorskich, a także muszą pozwolić na osiągnięcie tego celu za pomocą właściwych i koniecznych środków. Państwa członkowskie dysponują bezspornie szerokim zakresem uznania w kwestii wyboru środków właściwych dla realizacji przyjętych przez nie celów w dziedzinie polityki socjalnej i

¹ Sejm RP VI kadencji, druk nr 3391, <http://ww2.senat.pl/k7/dok/sejm/071/3391.pdf>, data dostępu: 10.04.2016 r.

² https://www.hrk.de/fileadmin/redaktion/hrk/01-Bilder/01-07-Seiten-Header/Internet_Engl_Ordnung_2016.pdf, data dostępu: 10.04.2016 r.

³ <http://www.landesrecht-bw.de/jportal/?quelle=jlink&query=HSchulG+BW+%C2%A7+58&psml=bsbawueprod.psml&max=true>, data dostępu: 10.04.2016 r.

zatrudnienia (co potwierdził TSUE również w wyroku w sprawie C-144/04 *Mangold*) i w tym kontekście moich zastrzeżeń nie budzi możliwość wprowadzenia ograniczenia ze względu na wiek w przypadku stosunku pracy nauczyciela mianowanego. Jednak w przypadku wskazanych przeze mnie funkcji nie chodzi o zatrudnienie na stanowisku profesorskim, lecz o inną działalność naukowo-organizacyjną i uzasadnienie automatycznego ograniczenia ze względu na wiek, polegające na konieczności doprowadzenia do wskazanej przez Pana Premiera „optymalizacji sposobu funkcjonowania i zwiększonej przejrzystości działania organizacji przedstawicielskich i kontrolnych nauki polskiej”, nie wydaje się przekonujące.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. *o Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1648 ze zm.) zwracam się do Pana Premiera z uprzejmą prośbą o ponowne rozważenie celowości i zasadności utrzymywania w ustawach ograniczenia wiekowego w odniesieniu do członkostwa we wskazanych wyżej organach.

Podpis na oryginale